

“Het orkest legt bij Wagner een tapijt voor je neer”

Bas-bariton Nico Wouterse over zijn loopbaan als zanger in Duitsland

door Minze bij de Weg

Je moet wat overhebben voor je werk als operazanger. In de trailer van *Der Fliegende Holländer* op de website van het theater in Koblenz zie je de Nederlandse bas-bariton Nico Wouterse spectaculair als Holländer door de branding waden. Trucage? Allerminst. De scène werd december vorig jaar live opgenomen in Texel. Er was voor deze wintermaand gekozen omdat het strand dan leeg is. Dat pakte bijna fataal uit voor Wouterse. Hij liep een flinke kou op en zou uiteindelijk uit de roulatie zijn tot na de première half januari. Dat was extra pijnlijk omdat hij zich er zo op verheugd had eindelijk eens de Holländer te kunnen zingen. Twee eerdere pogingen mislukten. De eerste omdat de intendant van een productie werd ontslagen en de voorstelling niet doorging. De tweede omdat het theater in Heidelberg de productie anderhalf jaar verschoof, waardoor Wouterse niet meer beschikbaar was.

<https://vimeo.com/252214428>

Pas na de vierde van de veertien voorstellingen in Koblenz zou Wouterse alsnog aan zijn Holländer beginnen. Eigenlijk te snel, zegt hij zelf, maar de vroegtijdige terugkeer was uit nood geboren, want dit keer was zijn vervanger ziek geworden. Een Holländer dus die met een hinkstapsprong begon. Hoe kijkt hij daarop terug?

“Het is een fantastische rol die alles van je verlangt. De omvang is groot, hij geldt als bas-bariton maar het is heel veel hoog. Het orkest legt bij Wagner een tapijt voor je neer waar je als zanger op moet gaan zitten, maar waar je echt moet uitkijken dat je niet alles vergeet en er op los zingt. Dat is bij de Holländer hartstikke gevaarlijk omdat Wagner daar nog relatief onervaren was. Hij verlangt heel veel van je als ‘Darsteller’. De intensiteit, het volume, de lengte van de muziek binnen de stukken, als je eigenlijk een pauze nodig hebt zet hij er nog iets bovenop.

Als Nederlanders vinden wij Wagners tekstbehandeling een beetje vreemd, maar als je nadenkt over wat hij schrijft is het op een bepaalde manier ook wel grote poëzie. Bij de Holländer is dat allemaal al aanwezig maar nog een beetje ruw. De versie die wij gedaan hebben is de versie die hij eigenlijk nooit heeft uitgevoerd, de allereerste. Daland was nog Donald en Erik was nog Georg.”

Vrij hoog

Is het een rol die goed bij je stem past?

“Dat moeten anderen natuurlijk beoordelen. Sommige dingen zijn vrij hoog. Ik ben begonnen als bas en dacht dat ik Zarastro en zo zou zingen, maar de stem werd iedere keer hoger. Er zijn natuurlijk baritons die makkelijker in de hoogte kunnen, vooral als je kijkt naar het duet met Senta. Eerst heb je het duet met Daland gehad, dat is al vrij veel en vrij hoog. Daarna een tijdje pauze, je kunt uitrusten en dan kom je als Holländer op het toneel en komt eerst ‘Wie aus der Ferne’. Dat is eigenlijk hartstikke gemeen. Het laatste dat je gezongen hebt is luid, hoog en veel, een tijdje niks en dan moet je kijken of je weer kunt fluisteren. Toch bouwt zich dat weer snel op. Het gaat dan hoger en hoger en meer en meer, en als zo’n Senta dan ook nog een keertje goed in vorm is moet je echt oppassen dat ze je niet onder de tafel zingt. Ja, dan ga je echt wel aan je grens, vind ik. In het bijzonder het slot van dat duet met Senta. Als je dat gehad hebt ben je hartstikke gelukkig en kun je door naar de volgende voorstelling.”

Wouterse als Der Holländer

Was je tevreden over hoe het ging?

“Ja, ik ben wel tevreden geweest. Ik heb lang gedacht dat ik bas ben en als je dan zulke rollen mag zingen vind ik dat een voorrecht. Het gaat mij er niet om hoe de recensies zijn en hoe het publiek reageert. Ik heb ervan genoten dat het publiek het heel erg positief heeft ontvangen, dat is natuurlijk prachtig, maar voor mij is de vraag aan het eind van de avond: heb ik gegeven, heb ik gebracht wat ik graag zou willen brengen? In het begin was dat niet zo doordat ik ziek was; ik dacht, dat gaat niet goed. Maar aan het eind heb ik me als een vis in het water gevoeld. Kom maar op, graag nog meer rollen zo.”

Nico Wouterse noemt zich uitdrukkelijk niet een Wagnerzanger. Daarvoor is zijn repertoire te gevarieerd. Maar hij heeft naast de Holländer toch een paar andere grote en kleine Wagnerrollen gezongen, om te beginnen de Wanderer.

“Ik heb de Wanderer gezongen in Cottbus. Ze deden een *Ring* met in ieder deel een andere bezetting. Wanderer is niet alleen een schitterende rol om te zingen, maar wat mij meer interesseert is dat je in dat stuk na de eerste en tweede akte de breuk hoort van vijftien, zestien jaar. Dan begint de derde akte en je hoort dat *Tristan* en *Meistersinger* er tussen gezeten hebben. Voor mij als musicus is dat gewoon genieten. Ik had jaren tijd om me voor te bereiden. Ik ben met de partituur naar een pianist gegaan, we hebben er aan gewerkt en als ik alleen de derde akte gezongen had dan was ik moe! Maar ik heb gemerkt dat als je die opera zingt die viereneenhalf uur zo voorbij zijn. Aan het eind ben je natuurlijk moe, maar het laat zich zingen. Het is eigenlijk makkelijker dan een Holländer. Aan het eind van een *Holländer* heb je het gevoel dat je gewerkt hebt. Aan het eind van *Siegfried* natuurlijk ook, maar die is zo geraffineerd opgebouwd, ondanks die vijftien jaar die er tussen lagen, dat Wagner je gewoon naar het eind van de opera draagt.”

Bijna belcanto

Het is goed voor de stem?

“Absoluut. Siegfried ziet dat natuurlijk anders. Op het moment dat Wanderer weggaat, komt Brünnhilde op toneel en dan begint voor Siegfried wel het moeilijkste uur (lacht). Hartstikke gemeen. Maar ik heb ervaren dat Wanderer logisch opgebouwd is voor de stem en ook qua tekstbehandeling. Daar is Wagner zo rijp, het is bijna belcanto.”

Stephen Gould zei: het is wel een raar soort Duits, maar het zingt heel goed.

“Klopt. Dat is ook mijn ervaring. Ik heb een heel leuk interview gehoord met Peter Wapnewski over Wagner. Duitsers zeggen vaak dat het niet goed zingbaar is maar mijn ervaring is dat niet. Peter Wapnewski zegt dat ook. Die rare formuleringen zijn er alleen maar op gericht om het zingbaar te laten zijn. En dat is ook zo, het is heel zingbaar. Siegmund Nimsgern zei tegen mij: zing Wagner alsof

het Italiaanse muziek is. Rienzi, dat is in de kern toch gewoon Bellini. En ook bij de Holländer kan hij echt niet verbergen dat er Italiaanse invloed is.”

Je derde belangrijke Wagnerrol was Klingsor. Bastiaan Everink noemde die rol ritmisch erg lastig. “Het is de sport om je een rol als een instrumentalist eigen te maken. In vind niet dat de stem een instrument is, het is een orgaan en zo moet je het behandelen. Maar je kunt wel muzikaal intellectueel dat hele ‘Gebilde’ aangaan. In Dessau waar ik Klingsor zong, zat het orkest op het podium. Ik vond dat heel spannend. Je had geen dirigent voor je. Op de monitor zie je wel een inzet, maar je weet niet of die voor jou is of voor de derde fagot. Dus dat vond ik ook niet interessant. Ik vond het veel interessanter te zien hoe ik dat gezongen kreeg zonder te kijken wat de dirigent doet. Hij moet zich met het orkest bezighouden en ik heb twee oren, die moeten bij mij het werk doen. Als je dat doet, dan heb je eigenlijk veel meer vrijheid op de Bühne. Klingsor is ritmisch een vervelende partij, dat is wel zo. Maar het past ook wel bij het mannetje. Als je het zo ziet en zo leert, dan heb je veel vrijheid op het toneel.”

Daarnaast waren er nog wat kleine Wagnerrollen in *Tannhäuser*, *Lohengrin* en *Meistersinger*. En Alberich in *Götterdämmerung*, eveneens in Dessau.

“Ik werd gevraagd voor de *Götterdämmerung* en dacht: ze houden me voor de gek. Wat moet ik doen in *Götterdämmerung*? Nou, daar zit een Alberich in. Wat doet die dan, want het is niks eigenlijk. Toen kwam de vraag: doe je de rest? Hier in de buurt van Trier woont Siegmund Nimsgern die zelf ook Wotan gezongen heeft. Ik heb er met hem over gesproken en hij heeft het mij afgeraden omdat de Alberich in *Rheingold* veel van je als zanger verlangt. Je moet veel stem hebben, je stem moet wat kunnen verdragen en je moet geen angst hebben. Het bouwt niet op. Wotan wel, dat is een groot vocaal crescendo, maar Alberich heeft dat niet. Alberich springt door zijn rol heen in *Rheingold*. Daarvoor moet je het vertrouwen hebt dat je dat kunt, en op dat moment had ik dat vertrouwen niet.”

Wouterse met het schilderij van de Holländer

Dat was de stand van zaken tijdens het interview. Anderhalve maand later kon Nico Wouterse melden dat er op korte termijn een andere interessante Wagnerrol aankwam. In het theater van Pforzheim zingt hij Wotan in *Das Rheingold*. Na de première op 14 september 2018 zijn er nog elf voorstellingen voor hem gereserveerd.

Saxofoon

Nico Wouterse is een van die Nederlandse zangers die in Duitsland een loopbaan heeft opgebouwd en in eigen land vrijwel onbekend is. Hij studeerde saxofoon aan het conservatorium van Maastricht, maar al tijdens die studie kwam de behoefte op iets met zingen te doen.

“Ik heb een beetje met zingen geflirt, ook omdat mijn saxofoonleraar zei: als je goed wilt leren ademen dan neem je zangles. Andersom geldt het ook. Mijn zanglerares Mya Besselink had een voorliefde voor blazers omdat die zo’n goede ademtechniek hebben. Ik ben een jaartje twee keer per week op het conservatorium van Amsterdam bij Margreet Honing geweest, heb daar zanglessen genomen en gedacht, nee, dat is het toch niet.

Als je als blazer in één keer met operazangers te maken krijgt dan is dat een heel andere mentaliteit. Blazen is iets heel sociaals. Met de zangstudenten op het conservatorium was het meer elitair in de zin van dat er onderling zo’n concurrentie was. Dat was bij de blazers niet zo, die dronken gewoon samen een kop koffie in de kantine. Dus ik dacht: toch eerst maar mijn saxofoonstudie afmaken.

Scène uit Der fliegende Holländer Koblenz. Wouterse links in beeld.

Dan komt de vraag: wat doe je als saxofonist als je klaar bent. Je kunt lesgeven maar je wilt ook spelen. Als je wilt kun je iedere dag spelen, maar of je er van kunt leven is iets heel anders. Toen kwam weer dat prikkelende gevoel van het zingen. In Maastricht liep toen een coryfee rond: Mya Besselink. Ik heb haar gevraagd wat ze dacht. Toen ging het heel snel. Een half uur later zat ik bij de directeur van het conservatorium, dat was Harry Kusters indertijd. Mya zei: Harry, dit is Nico, je kent hem nog van de saxofoon, die studeert vanaf nu bij mij. Regel het maar.

Een jaar later had ze een auditie voor mij geregeld bij het koor van de opera in Luik. Ik heb twee jaar in dat koor gezeten en veel geleerd. Daar kwamen grote mensen. Met Alberto Zedda vond ik het geweldig om Rossini te doen. Paata Burchuladze liep daar rond. Je moet niet vergeten, ik wist helemaal niets van zingen en had me er nooit mee beziggehouden tot het moment dat ik begon te zingen. Ik ben naar de bibliotheek gegaan en heb cd's gehaald. Ik had net een cd van Renato Bruson gekocht toen ik een *Falstaff* met hem deed.

Het is voor iedere zanger goed als hij een tijdje in het koor heeft meegelopen. Je leert het theater dan van binnenuit kennen. Je staat in de luwte en hebt tijd om te kijken hoe het functioneert. Wanneer ga je op het toneel, wanneer niet, hoe zit het met grime, kostuums, al die praktische dingen. Je hebt tijd om te leren zonder dat je zelf in het diepe moet.”

Je bent vanuit Luik direct in Trier terechtgekomen Hoe ging dat?

“Ook weer door mevrouw Besselink. Aan het begin van mijn voorlaatste studiejaar zei ze dat ik een paar aria's moest leren, onder andere de aria van Kaspar in *Der Freischütz*. Ik vond het rare muziek indertijd, moet ik zeggen. Goed, ik heb dat geleerd, ze had nooit gezegd waarom. Toen zei ze: in Weikersheim is een festival voor jonge zangers, daar rij je naartoe en ga je voorzingen. Weikersheim, dat is de Jeunesses Musicales. Daar is iedere twee jaar een operaproductie met jonge zangers. Daar krijg je een rol als je geluk hebt en dat had ik.

Bij dat festival komen ook agenten. Iemand heeft toen gezegd dat ze in Trier iemand zochten. Ik heb er auditie gedaan en ben aangenomen. Je krijgt dan een 'Anfängervertrag'. Dat betekent dat je in principe alles moet zingen waarvoor je gebruikt kunt worden. Ik begon op de expo in Hannover met een 'Uraufführung'. Daarna ging ik meteen verder met Leporello. In hetzelfde jaar kwam ook nog Don Pasquale op me af. Ik was 28 en dan zing je Don Pasquale! Je zingt gewoon alles, ook veel kleine dingen. Dat is het leuke aan zo'n Duits stadtheater, je hebt je eigen publiek en die sluiten je meteen in je hart. En je kunt echt alles uitproberen.”

Na vijf jaar Trier ging je naar Dessau. Hoe kwam je daar terecht?

“Ook weer door *Der Freischütz*. Peter Brenner, de vroegere intendant in Darmstadt, heeft een open air

productie gedaan waar ik Kaspar zong. Zijn halfbroer was intendant in Dessau en zocht iemand voor Leporello. Brenner belde op en zei: ik heb mijn broer de video laten zien die ik heb gemaakt van *Der Freischütz*, wil je daar niet een keer daar naar toe? Ik kende Dessau alleen uit verhalen als het Bayreuth van het noorden. Ik heb die baan gekregen en ben er vier jaar blijven hangen zeg maar. Ze hadden een relatief groot orkest, zo'n zestig zeventig vaste posities. Daar kun je toch andere dingen mee doen dan hier met vijftig musici. We hebben bijvoorbeeld *Tristan* gedaan."

En jij zong Kurwenal?

"Nee, die was al bezet. Ik deed helemaal aan het eind zo'n heel kleine rol, de Steuermann, die even langs komt lopen. Dat vond ik natuurlijk niet zo leuk. Twee jaar later heb ik daar Klingsor gezongen en ook nog Alberich in de *Götterdämmerung*. Maar toen was ik al weg, daar ben ik voor teruggekomen."

En na Dessau?

"Onvermijdelijk komt denk ik in het leven van een zanger de vraag: is dit wat je wilt? Ik had eigenlijk niet meer zoveel zin om vast in een theater te zijn. Ik moet er bij zeggen: voor mij was het nooit zo belangrijk om een carrière te maken. Ik vond het leuk om muziek te maken, dat was voor mij genoeg. Misschien is dat niet goed geweest.

Ik heb toen besloten om freelance te gaan worden en te kijken of er iets op mijn pad kwam. Vreemd genoeg ging dat vrij snel. Er kwamen leuke aanbiedingen. Ik heb in Keulen kleine rollen in de *Meistersinger* gezongen en Escamillo heb ik heel veel gedaan."

Je hebt het juiste postuur daarvoor. (Nico Wouterse is zo'n 1.90 meter, mbdw)

(Lacht). "Als je dat boek van Hemingway leest, het zijn allemaal kleine mannetjes. Ik vind Escamillo een vreselijk type, maar het is wel de grote rol die ik het meest gezongen heb. Zo kan het gaan. Het gekke is dat het toen begon te lopen. Dat heb ik een paar jaar gedaan, tot ik dacht, nu moet je er even mee ophouden, echt wat anders gaan doen. Een beetje meer kamermuziek, een beetje meer saxofoon spelen, een beetje meer thuis zijn. Ik was met mijn vrouw in Nederland op vakantie, toen Markus Dietze uit Koblenz mij belde met de vraag of ik geen zin had vast in het ensemble te komen. Daar had ik helemaal geen zin in. Maar hij zei: ik doe dat en dat en jij bent een keertje voorbijgekomen. Ik moet zeggen: het was mijn beste beslissing. Ik doe drie rollen per jaar. Afgelopen jaar waren dat heel mooie voorstellingen: Scarpia, Holländer en *Het Sluwe Vosje*."

En die kamermuziek?

"In principe kan ik in mijn vrije tijd doen wat ik wil. Ik heb in Luxemburg een liedtrio met piano, sopraan en bas. We zijn nu drie jaar bezig. Afgelopen jaar hebben we in de Philharmonie een concert gedaan met componisten uit de regio Mosel, uit Metz, Luxemburg en Trier, die niet veel uitgevoerd worden. Misschien zit niemand daar op zit te wachten, ik doe het omdat ik het leuk vind. Het resultaat is in Luxemburg op de radio uitgezonden en er is een CD uit voortgekomen met liederen van een componist hier uit Trier."

En je hebt sinds een jaar of zeven een rietkwintet.

"Het is intussen een ander kwintet. Dat is een beetje het nadeel hier, als musici uit het orkest het goed doen worden ze voor heel veel gevraagd. We hebben heel leuke dingen gedaan met het kwintet, maar je merkte toch ook dat ik meer wilde dan mogelijk was. Ik heb het verschoven naar Koblenz waar ik met vier mensen uit het orkest speel. Ik heb mijn verwachtingen een beetje bijgesteld, niet wat het niveau betreft maar wat betreft het aantal voorstellingen. Ik plan nu geen tournee meer. Ik heb in Duitsland de Nederlandse bezetting van het rietkwintet geïntroduceerd. Het is saxofoon, hobo, klarinet, fagot en basklarinet, de uitvinding van Calefax. Het is al met al niet zo spectaculair, de teneur in mijn carrière is dat het leuk moet zijn. Zo'n kwintet is dan een heel leuke afwisseling van de bühne."

In het seizoen 2018-2019 zingt Nico Wouterse in Koblenz rollen in *La bohème* (Puccini), *Faust* (Spohr), *Albert Herring* (Britten) en *Dr. Atomic* (Adams). www.nico-wouterse.com